

Provinciale Commissie Criminaliteitspreventie 2009-2011

Thema: Ouderen en veiligheid

EINDNOTA

Woord vooraf

De provinciale commissie criminaliteitspreventie actief in de provincie Vlaams-Brabant werkt gedurende een beperkte periode (een tot twee jaar) rond een welbepaald thema. De eerste jaren is het thema 'inbraakpreventie' doorgelicht. In 2005 en 2006 wordt 'intrafamiliaal geweld' van dichterbij bekeken. Na de doelgroep 'jongeren' in 2007 - 2008, is het in 2009 - 2011 de beurt aan de 'veiligheid van ouderen'.

1 Aanleiding tot de keuze van het thema

Gevoelens van onveiligheid leven sterker bij kwetsbare mensen. Er bestaat een paradox die zegt dat een bevolkingscategorie waarvan vaststaat dat ze in werkelijkheid minder vaak slachtoffer wordt van een misdrijf of van hinderlijk gedrag, zich meer zorgen maakt en zich minder veilig voelt. Dit geldt ondermeer voor vrouwen en bejaarden. De verklaring voor deze paradox is niet zo moeilijk te vinden: wanneer iemand weet dat hij of zij zich minder gemakkelijk kan verweren of beseft dat wanneer hem of haar iets overkomt de gevolgen ook ernstiger kunnen zijn, het dan ook begrijpelijk is dat hij/zij meer schrik heeft, ook al is de kans op slachtofferschap kleiner.

Ouderen worden gekenmerkt door een grotere kwetsbaarheid. Daarnaast worden ze geconfronteerd met vele veranderingen en onzekerheden in onze moderne samenleving. Ze geraken vaker vervreemd en maken zich zorgen over de richting die het moderne leven uitgaat. Deze kwetsbaarheid en de maatschappij die voortdurend in beweging is, creëren een groter gevoel van onveiligheid. Uit alle criminaliteitsstatistieken blijkt nochtans dat ouderen minder vaak het slachtoffer worden dan jongeren.

2 Terreinverkenning en afbakening

De eerste fase is de terreinverkenning. Alles wat bestaat aan preventieprojecten, acties en documentatiemateriaal (vb. brochures) met als doelgroep 'ouderen', nemen we onder de loep. Dit zowel binnen de provincie Vlaams-Brabant als buiten de provincie- en landsgrenzen.

De doelgroep 'ouderen' is zeer ruim. Verschillende definities zijn onderzocht om een meer specifieke groep te onderscheiden.

Naar analogie met de Vlaamse Gemeenschap hanteren we het begrip 'ouderen' en niet 'senioren'. Het begrip veiligheid benaderen we in de ruime zin van het woord. Op het vlak van welzijn en gezondheid denken we aan valpreventie, CO-vergiftiging en brandveiligheid. Op vlak van criminaliteit denken we vooral aan inbraakpreventie.

Het cijfermateriaal uit lokale onderzoeken naar de behoeften van ouderen (een initiatief van het Vlaams Gewest en de provincie Vlaams-Brabant), uit de databank van de federale politie (senioren als slachtoffer van criminaliteit), uit de bevolkingsbevraging georganiseerd met enkele politiezones in 2008 en uit de

federale veiligheidsmonitor, is bestudeerd. Hieruit blijkt dat er geen significante verschillen zijn met cijfers uit andere provincies. Ouderen rapporteren een hoog onveiligheidsgevoel, maar in principe zijn ze minder vaak het slachtoffer van misdrijven dan andere leeftijdscategorieën. Verkeersproblemen worden niet anders beoordeeld dan door andere leeftijdsgroepen. Wel is duidelijk dat CO, inbraak, vallen en veiligheid in de woning belangrijke onderwerpen zijn. Ouderen wonen vaak in verouderde woningen. Daarom zijn er aan die woningen ook meer aanpassingen nodig.

De commissie beslist om zich te richten tot de thuiswonende personen boven 65 jaar.

Uit de terreinverkenning blijkt dat er heel wat leuke en interessante zaken bestaan.¹ Nieuwe initiatieven ontwikkelen is dan ook niet aan de orde. De vraag is: hoe kunnen we de bewoners het best bereiken en hoe stimuleren we hen om verbeteringen in en rond de woning te laten doen? We moeten de bekendheid van bestaande initiatieven vergroten. Uit studies en ervaringen blijkt dat mondelinge communicatie het beste resultaat biedt.

Steeds meer diensten en gemeenten luisteren naar de senioren zelf en betrekken hen actief bij de zoektocht naar een veilig gevoel. Er bestaan veel initiatieven waarbij ouderen gesensibiliseerd worden om het slachtofferschap te verminderen of met het oog op een beter veiligheidsgevoel. Het kan gaan van een checklist met handige tips om slachtofferschap te voorkomen tot grotere, onderbouwde projecten. Belangrijk is om bestaande goede praktijken zoveel mogelijk kenbaar te maken en te stimuleren dat ze gebruikt en toegepast worden.

Het oorspronkelijke idee om met de opgemaakte inventaris nog iets te doen, is achterwege gelaten. Binnenlandse Zaken heeft immers een map opgesteld ('Meer veiligheid voor senioren!') als ondersteunende maatregel naar de gemeenten toe. De map vestigt onze aandacht op bepaalde gevoeligheden in verband met de veiligheid van senioren. Fiches stellen diverse goede praktijken voor. Deze informatie wordt geregeld geactualiseerd. De burgemeesters en preventieambtenaren hebben een exemplaar ontvangen. De documenten zijn eveneens ter beschikking via de website www.besafe.be.

3 Project: Veiligheidsadvies aan huis bij 65+

Rekening houdend met voorgaande, kiezen we voor een project waarbij we de ouderen sensibiliseren tot het nemen van veiligheidsmaatregelen. Het nieuwe project betekent geen extra werklast voor diegenen die het uitvoeren, het is wel een meerwaarde voor de betrokkene.

De methode bestaat erin om personen die aan huis ouderen bezoeken, alert te maken voor andere thema's dan hun eigen deskundigheid of opdracht. Door meer kennis te verwerven over andere aspecten van het veilig en comfortabel wonen (energie, valpreventie, CO- en brandpreventie en inbraakpreventie) kunnen ze de bewoner stimuleren tot het aanvragen van meer deskundig advies, indien blijkt dat de woning verbeterd kan worden. Zij werken in die zin drempelverlagend en openen de deur voor nieuwe deskundigen die gratis advies geven.

Voor deze 'doorverwijzers' voorzien we een korte vorming waarin de verschillende thema's aan bod komen. Gedurende een halve dag komt in een notendop inbraakpreventie, brandpreventie, het voorkomen van CO -vergiftiging, valpreventie en enkele energietips aan bod. Het is mogelijk een thema weg te laten

¹ Een inventaris over bestaand materiaal is beschikbaar bij de dienst maatschappelijke veiligheid.

indien de doelgroep hier de nodige kennis rond heeft. De aanwezigen krijgen telkens de powerpointvoorstellingen, de checklist voor de doorverwijzer, de checklist voor de burger alsook de nodige folders en brochures in verband met de thema's. Tijdens de vorming verspreiden we eveneens de contactgegevens van de deskundigen uit de buurt. Wanneer een 'doorverwijzer' bij de oudere over de vloer komt, kan die ook meteen de contactgegevens van de gespecialiseerde mensen uit de buurt geven.

Hieronder een aantal doelgroepen die we voor ogen hebben om de vorming te volgen:

- a) technopreventieve adviseurs (TPA): Dit zijn deskundigen op vlak van inbraakpreventie. Ze zijn aangesloten bij een preventie- of politiedienst. Inbraakpreventieadviseurs geven op aanvraag gratis advies aan huis. Deze adviseurs kunnen een korte bijkomende vorming volgen over brandpreventie, over valpreventie en over hoe CO te detecteren of te voorkomen. Zij kunnen de bewoners gericht doorverwijzen naar een deskundige over energiebesparende maatregelen.
- b) energiesnoeiers: deze mensen geven energietips en installeren soms kleine energiebesparende materialen. Energiesnoeiers situeren zich binnen de sociale economie en kunnen een bijkomende vorming volgen over valpreventie, brandpreventie, CO-detectie en enkele basisnoties op het gebied van inbraakpreventie. Op die manier kunnen ze mensen motiveren om gratis advies aan te vragen bij een deskundige adviseur.
- c) vrijwilligers werkzaam bij ouderenverenigingen: deze vrijwilligers zetten zich in op verschillende vlakken voor ouderen. Door vorming kunnen ze hun kennis verruimen over energiebesparing, CO-preventie, brandpreventie, valpreventie en inbraakpreventie. Tijdens hun huisbezoeken verwijzen ze de bewoner door naar de specialisten terzake uit de buurt, indien dit nodig blijkt.
- d) kuis- of klusjesploeg van OCMW of andere hulpverleners die bij ouderen langsgaan (thuiszorgdiensten), kunnen eveneens hun blik verruimen en de bewoner(s) aanspreken om preventieve maatregelen te nemen. Deze mensen kennen de bewoners en er is een basis van vertrouwen. Indien zij motiveren om een deskundige te laten langskomen met een preventief advies, zal dit wellicht meer betekenis krijgen dan een algemeen bericht in het infoblad van de gemeente of een anonieme folder in de brievenbus.

Het gaat om een eerstelijnswerking waarbij de 65-plusser kennis krijgt van de mogelijkheid om de toestand van zijn woonomgeving te verbeteren en waarbij hij/zij gestimuleerd wordt om gespecialiseerd (gratis) advies aan te vragen.

3.1. De initiatieven

Er is heel wat werk verricht: opmaken van een korte opleiding voor doorverwijzers, zoeken naar lesgevers om deze opleiding te geven, ontwikkelen van powerpointpresentaties als leidraad voor de opleiding, opmaken van geheugensteuntjes voor de doorverwijzers en de burger en het verzamelen van gepaste brochures en folders om aan de burger te geven. Verder leveren we inspanningen om de bestaande brochures te vervolledigen met bijkomende informatie. Bij een herdruk van de folder 'Levenslang veilig en comfortabel wonen' van de dienst wonen in de provincie Vlaams-Brabant worden enkele aanpassingen geïntegreerd.

Verschillende partners zijn op de hoogte gebracht van dit idee. De reacties zijn steeds positief, maar de effectieve medewerking is nog niet evident.

➤ **Ouderenconsulenten: ideale doorverwijzers**

De cel ouderen van de dienst welzijn en gezondheid binnen de provincie organiseert opleidingen 'ouderenconsulenten' voor vrijwilligers. Deze ouderenconsulenten zijn deskundige vrijwilligers die zich belangeloos inzetten voor ouderen. Het kan bijvoorbeeld gaan over een aangifte of aanvraag op het gebied van belastingen, huur- en zorgtoeslag, voorzieningen en (gemeentelijke)regelingen. Wanneer er een vraag is naar meer gespecialiseerde hulp, verwijzen de ouderenconsulenten ook door naar de hiervoor gespecialiseerde organisaties. Deze ouderenconsulenten zijn dus een ideale groep van doorverwijzers. Het programma van de basisopleidingen laat een uitbreiding momenteel niet toe, maar op 19 maart 2012 zal de opleidingsmodule 'veiligheidsadvies senioren' tijdens een terugkomdag ingepland worden. Op die manier kunnen zij kennis krijgen van het project en ook doorverwijzen naar deskundigen voor meer gespecialiseerd en gratis advies rond één van de vijf thema's.

➤ **Wooninfopunten: kansen tot breder informeren**

Als eigenaar, huurder, bouwer of verbouwer kan je met al je woonvragen in een wooninfopunt terecht. Vanuit de wooninfopunten worden er niet meteen huisbezoeken afgelegd, maar wanneer mensen naar het loket komen, kunnen ze wel correct worden doorverwezen.

Na bekendmaking van het projectidee bij de wooninfopunten binnen de provincie, springen een aantal van hen op de kar. De wooninfopunten uit Pajottenland en Landen geven aan interesse te hebben. Bij IGO Leuven (Intergemeentelijk Opbouwwerk Leuven) zijn we ter plaatse geweest met extra uitleg. In februari 2012 volgen ze de vorming om meer gerichte doorverwijzingen te kunnen doen.

➤ **Vilvoorde: goede praktijk**

In Vilvoorde is het project toegepast. Iemand van de Christelijke Mutualiteit, de preventiecel VIMA, een technopreventief adviseur, een brandweerman uit Vilvoorde, medewerkers van het Zilverpunt vzw en een medisch deskundige van LOGO Zenneland slaan er de handen in elkaar. Ze informeren elkaar over de werking van hun dienst. De aanwezigen krijgen zicht op enkele aspecten op het gebied van valpreventie, energiebesparing en inbraakpreventie. Brandpreventie wordt voorlopig niet meegenomen omdat nog geen lokale brandpreventieadviseur in de buurt actief is.

De energiesnoeiërs kunnen in dit project het meest actief zijn. Zij richten zich via een brief tot ouderen die verblijven in woningen gebouwd vóór 1970. In deze brief staat ook vermeld dat inbraak- en valpreventie aan bod kunnen komen.

Tijdens het bezoek van de energiesnoeiërs wordt er bij de bewoner(s) gepolst of er interesse is in een bezoek van de inbraakpreventieadviseur of van een ergotherapeut voor valpreventie.

Indien de bewoner aangeeft interesse te hebben, gebeurt de doorverwijzing actief. Dit wil zeggen dat de doorverwijzer de gegevens van de geïnteresseerde doorgeeft aan de deskundige. Deze laatste neemt op zijn beurt contact op met de aanvrager.

Het Zilverpunt houdt bij wie naar wie doorstuurt om het overzicht te houden. Zo vermijden ze dubbele doorverwijzing. Wanneer energiesnoeiërs bijvoorbeeld doorverwijzen naar inbraakpreventie, moet de inbraakpreventieadviseur niet meer vragen of er interesse is in een energiescan.

Daarnaast organiseren ze in Vilvoorde ook infosessies rond inbraak- en valpreventie specifiek naar ouderen gericht.

Tot eind 2011 hebben de energiesnoeiërs 43 bezoeken afgelegd. Ze vroegen steeds of de bewoners ook geïnteresseerd waren in technopreventief advies of valpreventie. Op deze 43 contacten waren 4 personen geïnteresseerd in valpreventie en 37 in inbraakpreventie.

Tijdens de twee infosessies rond inbraak- en valpreventie waren 30 tot 35 personen aanwezig. De reacties waren zeer positief.

4 Gauwdiefstalpreventie

Tijdens de bijeenkomsten van de provinciale commissie komt meerdere keren het thema gauwdiefstal naar boven. Uit cijfergegevens komt tot uiting dat vooral oudere dames meer slachtoffer zijn dan anderen. De dienst maatschappelijke veiligheid ontwikkelt en biedt campagne- en sensibilisatiemateriaal aan.² In het kader van gauwdiefstalpreventie zijn volgende materialen ter beschikking:

- **Informatiekaart 'Help, alles weg'**: een stappenplan met wat je moet doen om je belangrijke documenten opnieuw aan te vragen bij diefstal of verlies.
- **Tashanger/baghanger**: middelje om de handtas dichtbij te houden als je op café of restaurant bent. Hang de handtas aan de haak zodat hij minder grijpbaar is voor gauwdieven.
- **Kartonnen handjes** met tips om de kans op gauwdiefstal te verminderen.

Deze zaken zijn gratis bij onze dienst te verkrijgen mits motivatie van de geplande actie.

Ook vanuit het SLIV (Binnenlandse Zaken) zijn er verschillende materialen uitgewerkt. Campagnebeeld hier zijn Pick de olifant, die de gauwdief voorstelt, en Pock de kangoeroe, die met zijn buidelzak het slachtoffer is. Er zijn diverse postkaarten en affiches en de personages kunnen ook als verkleedpak ontleend worden om het thema ludiek en interactief in de kijker te zetten.

Tijdens een van onze zoektochten naar leuke acties en campagnes ontdekken we 'Farce Cancan', een organisatie die educatieve theaters ontwikkelt. Binnen hun afdeling straattheater, hebben zij de act 'Pick Pockets'. Verkleed als gauwdieven of als gauwdief en slachtoffer, wijzen ze de mensen op onveilige gewoonten tijdens het winkelen. Bijvoorbeeld openstaande handtassen, achtergelaten handtassen...

Op zaterdag 24 december 2011 is deze act ingehuurd voor een try-out op het Gouden Kruispunt in Tielt-Winge. De reacties van de handelaars, winkeliers, klanten en politie zijn zeer positief.

5 Eindbalans

De provinciale commissie criminaliteitspreventie sluit het thema ouderen en veiligheid eind 2011 af. Het heeft bijzondere aandacht gekregen en leidde tot een bredere kennis over goede praktijken.

Het project veiligheidsadvies 65+:

Verschillende partners zijn overtuigd dat een meer persoonlijke doorverwijzing naar deskundigen een meerwaarde heeft. Vooral de wooninformatiepunten en preventiediensten hebben hun interesse laten blijken.

² Volledig overzicht en aanvraag, zie: www.vlaamsbrabant.be/criminaliteitspreventie.

Een opleidingspakket (dat ongeveer 3 uur duurt), checklists voor de doorverwijzer en een informatiefiche voor de burger met contactgegevens, zijn uitgewerkt. De dienst maatschappelijke veiligheid organiseert de opleiding op vraag en op maat.

Relevante folders rond de diverse thema's werden verzameld. Er wordt getracht de folder 'Levenslang veilig en comfortabel wonen' van de provincie Vlaams-Brabant uit te breiden met een aantal tips rond brand- en inbraakpreventie.

- Vilvoorde was pilootproject en partners blijven doorverwijzen.
- Onder coördinatie van IGO Leuven werden de wooninfopunten: H-Aar-Scherp, Wonen tussen Dijle en Velp en woonwijzer Midden-Brabant opgeleid en zullen zij binnen hun werkingsgebied contacten leggen met de betrokken partners en naar elkaar doorverwijzen.
- Het opleidingspakket staat op het programma tijdens een terugkomdag voor de ouderenconsulenten, georganiseerd door de provincie.
- De technopreventief adviseurs zullen opgeleid worden tijdens een reguliere bijscholing.
- Een overleg met wooninfopunt Pajottenland is gepland.
- De preventiedienst van Tienen en de ambtenaren Integrale Veiligheid van Asse en Wemmel bekijken om de betrokken partners binnen hun gebied samen te brengen en de opleiding aan te bieden.
- Dit project zal verder bekendgemaakt en gepromoot worden als goede praktijk.

Gauwdiefstal:

Een informatiekaart met stappenplan, een papieren handje met preventietips en een tashanger zijn uitgewerkt.

In PZ Hageland werd een actie rond gauwdiefstal georganiseerd. Om het geheel kracht bij te zetten huurden we straattheater Farce Cancan in om het beschikbare campagnemateriaal op een ludieke wijze uit te delen.

De gemeenten en politiezones zullen op de hoogte gebracht worden van het beschikbare materiaal en het bestaan van ludieke omkadering zoals Farce Cancan en Pick en Pock.

Meer informatie is te verkrijgen bij:

Provincie Vlaams-Brabant - dienst maatschappelijke veiligheid - cel criminaliteitspreventie
Provincieplein 1 te 3010 Kessel-Lo - Tel: 016 26 78 01 - Fax: 016 26 78 55

E-mail: dmv.preventie@vlaamsbrabant.be - www.vlaamsbrabant.be/criminaliteitspreventie

6 Bijlagen

6.1 Oprichting van de provinciale commissie criminaliteitspreventie

Artikel 3 van het koninklijk besluit van 6 augustus 1985 (gewijzigd 7 mei 2002) tot oprichting van een Hoge Raad en van Provinciale commissies voor Criminaliteitspreventie bepaalt dat in elke provincie een provinciale commissie voor criminaliteitspreventie wordt ingesteld.

Deze commissie wordt voorgezeten door de gouverneur of door een door deze gemachtigde ambtenaar.

De commissie wordt door de gouverneur samengesteld uit vertegenwoordigers van de federale politie, van de lokale politie en van de betrokken kringen. De gouverneur kan deskundigen verzoeken aan de vergaderingen van de commissie deel te nemen.

De commissie vergadert ten minste tweemaal per jaar en wordt daartoe door de voorzitter bijeengeroepen.

De provinciale commissie heeft tot taak (artikel 4):

- de misdadigheid in de provincie bestuderen en evalueren, en de behoeften inzake voorkoming ontleden;
- de provinciale programma's inzake voorkoming voorbereiden en aanmoedigen in het kader van het nationaal beleid;
- de contacten tot stand brengen en onderhouden met de geïnteresseerde partijen;
- de politiediensten in hun preventieprojecten bijstaan; deze projecten onderzoeken en ze zo nodig coördineren;
- de projecten evalueren en ze aan de Hoge Raad meedelen.

6.2 Samenstelling

De provinciale commissie criminaliteitspreventie kent in functie van het thema een veranderende samenstelling. Voor het thema ouderen en veiligheid, woonden de volgende personen (minstens eenmaal) de commissie bij:

DE WITTE Lodewijk	Provinciegouverneur en voorzitter
BOON Kaat	Arrondissementscommissaris
VAN DAMME Loesje	Provincie Vlaams-Brabant, cel criminaliteitspreventie
NICKMANS Jana	Provincie Vlaams-Brabant, cel criminaliteitspreventie (tot 7/9/2009)
DELEYE Malory	Provincie Vlaams-Brabant, cel criminaliteitspreventie (vanaf 15/9/2009)
BALCAEN Annemie	Provincie Vlaams-Brabant, cel ouderen
VANHAM Hilde	Provincie Vlaams-Brabant, cel ouderen
VAN DER BORGHT Tommy	FOD Binnenlandse Zaken - SLIV
DEVIS Evi	FOD Binnenlandse Zaken - SLIV
CORTEBEECK Leen	FOD Binnenlandse Zaken - SLIV
VAN MECHELEN Marlies	Centrumleidster lokaal dienstencentrum Seniorama vzw
SERVAES Karel	Vrijwilliger inbraakpreventieadviseur
DEPLANCKE Dieter	Logo Zenneland, medisch mileudeskundige
CIELEN Anke	Logo Oost-Brabant - vervangt Annick Hirschböck
HIRSCHBÖCK Annick	Logo Oost-Brabant

CLAIKENS Jules	Voorzitter provinciale ouderenadviesraad
DEBECKER Michel	Hoofdcommissaris politiezone Leuven
JUVIJNS Ilse	CSD Leuven
JUCHTMANS Greet	CSD Leuven
MARCOEN Kurt	CSD Leuven
SCHOUKENS Pol	CSD Asse
DE LEEUW Kevin	CSD Asse
LUYCKX Joke	Seniorenagente politiezone Leuven
MOERENHOUT Mie	Directeur Vlaams Ouderenoverleg Komitee vzw
VRANCKX Leonard	Vierde schepen gemeente Bertem
SCEVENELS Marleen	Substituut Procureur des Konings, parket Leuven
VERLINDEN Peter	Preventiedienst Diest
ENGELS Ingrid	BIVV, Verantwoordelijke cel volwassenvorming
STERCK Hanne	Trainer/consultant - CrimeControl nv